

Ontwerpbelang

Pieter Wisse

We beweren over onszelf onder meer dat we in een *netwerksamenleving* ... leven. Je zou zeggen dat *samen* er al op neerkomt, maar blijkbaar bedoelen we met de toevoeging *netwerk* een relationele intensivering in allerlei soorten en maten. En verloopt die feitelijke ontwikkeling trouwens wel zo emancipatorisch als associatie volgens *netwerk* in plaats van, bijvoorbeeld, *hiërarchie* oproept? Is *netwerk* wellicht vooral verhullend?

Algemener besef van relativiteit is natuurlijk (ook) niets nieuws. Sinds mensenheugenis is éénheid als grondslag geopperd. Maar omdat (het) àlles volgens nood- resp. oorzakelijkerwijs aparte ervaring nu eenmaal principieel ... ònvervaardbaar is, moeten we ons behelpen met rationalisering en zoals samenhang, stelselmatigheid en interdependentie. Wie verschillende verschijnselen erkent, nota bene inclusief eigen ervaring, doet dat in verband. De mate waarin iemand – dynamiek van – verschillen èn samenhang als het ware opzettelijk tegelijk kan laten gelden, ... verschilt echter.

Vergaand betrekingsvermogen acht ik karakteristiek voor een professionele ontwerper. Ik suggereer dit criterium, omdat het m.i. helpt om pleidooien te waarderen voor kritieke kwaliteit van ontwerpers, en bijgevolg van ontwerpen enzovoort tot en met daadwerkelijke voorzieningen.

Zo zijn in en voor onze netwerksamenleving infrastructurele voorzieningen voor informatieverkeer onontbeerlijk. Met vereiste stelselmatigheid wil het echter maar niet lukken.¹ Voor een verklaring waaraan dat ligt plùs aanwijzingen voor relevante ontwerpbenadering, doe ik ditmaal een beroep op enkele opstellen van de architect Frank Lloyd Wright (1867-1959). Het gaat om zijn bundel *The Future of Architecture*.²

Maar Wright, kom nu toch, die ontwierp toch vooral gebouwen? En deed hij dat niet alweer zowat honderd jaren gelden? Dus, wat kan hij ons helemaal vertellen over voorzieningen met digitale informatie- en communicatietechnologie?

Klopt, erg specifiek over ict kunnen we niets van Wright leren. Nota bene wat ik hier als zijn relevante boodschap toon, is ... precies dat het prompt mis gaat, en alsmaar sterker mis blijft gaan, door eenzijdige oriëntatie op wat ten onrechte als geïsoleerd object wordt opgevat. Dergelijk atomisme vormt zoiets als een hyperrationalisering en werkt (dus) averechts.

Wright begreep allang dat stelselmatigheid geen kwestie is van, oh ja, achteraf op-elkaar-betrekken, maar van inherente betrekkelijkheid waarin (dus) van meet af aan ‘voorzien’ moet zijn (en daardoor kan blijven). En Wright schreef ontbrekende, zoals hij het noemt, integratie

¹ In 2014 is het de beurt aan een tijdelijke commissie van de Tweede Kamer om onderzoek te doen naar mislukte ict-projecten van de overheid. Een relevant onderzoek is het echter opnieuw niet. Mijn helaas onverminderd geldige kritiek en dito opbouwende voorstellen heb ik nav eerdere ‘onderzoeken’ geformuleerd. Zie o.a. [Aanspreekpunt voor infrastructuur voor informatieverkeer, open brief aan de president van de Algemene Rekenkamer, 28 juni 2008](#) (in: *Digitaal Bestuur*, 2 juli 2008), [Reële verhoudingen](#) (tweede brief aan de president van de Algemene Rekenkamer, 29 augustus 2008) en [Infrastructuur op een briefje](#) (in: *PrimaVera*, working paper 2010-04, Universiteit van Amsterdam, 2010).

² Aanvankelijk beschikte ik over de Duitse vertaling, *Die Zukunft der Architektur* (Albert Langen Georg Müller Verlag, 1966). Dat verklaart de Duitstalige citaten in [Voor een stelselmatig open plan](#) (2012) waarvoor ik me beperkte tot *Ein Gespräch* (pp. 7-16) zoals opgenomen in de vertaalde bundel.

resp. organieke opzet vooral toe aan gebrekkige oriëntatie door opdrachtgevers; professionele ontwerpers hebben daardoor nauwelijks of geen beroepsperspectief annex bestaansrecht.³

Het is nog erger dan dat een opdrachtgever zonder gevoel voor doordringende verhoudingen de ontwerper niet eens kan herkennen die dat wel heeft. Zo'n opdrachtgever voelt zich gauw zelfs bedreigt door wat hij ... niet begrijpt. Van weersomstuit schakelt de opdrachtgever een herkenbare partij in. Dat is een 'dienstverlener' die het-doet-om-geld, louter commercieel dus,⁴ ipv om bevordering van evenwichtige verhoudingen in/voor samenleving. Zoals Wright stelt:

All in all are ruled by the expedient. Only petty specialists in architecture and the sister arts are needed on the job made by our order of "business." Its wholly artificial power must be maintained upon an artificial basis. [...] Let us frankly admit it: The universal modern "art" is really salesmanship. Showmanship is perihelion. Everywhere, it is at a premium.⁵

Het effect?

[L]ife itself becomes purchasable. [...] The merchant has become the ruler[. ...] And the creative individual in the arts must become the pauper[.]⁶

Maar wacht eens even! Is zulke roep om erkenning, ditmaal ten gunste van informatiekundig ontwerpers, niet netzo onbeschaamd zakelijk resp. commercieel ingegeven? Nee, dat telt slechts gedeeltelijk, en vooral kwalitatief anders. Want voor een overtuigde ontwerper is betrekkelijk bescheiden zakelijkheid nood ... zakelijk middel, géén doel, laat staan enigste maat voor welslagen.

Het is overigens maar de vraag of voor de – althans, zoals Wright ze m.i. bedoelt – schaarse ontwerpers hun maatschappelijke positie als zodanig (!) ooit anders was c.q. kan zijn dan op z'n gunstigst marginaal.⁷ Hoe dan ook dient de ontwerper, voor verantwoorde bijdragen als ontwerper, consequent betrekkelijkheid helpen ontplooien. Wright:

In organic building nothing is complete in itself but is only complete as the part is merged into the larger expression of the whole.⁸ [...]

Integration means that nothing is of any great value except as naturally related to the whole.⁹

³ *In de hoop op informatiekundig beroepsperspectief: ontwerpers van infrastructuur voor informatieverkeer zoeken democratische opdrachtgevers* (2012).

⁴ *Narcistisch verbond* (2006).

⁵ F.L. Wright, *Some Aspects of the Past and Present of Architecture*, oorspronkelijk 1937 (in: *The Future of Architecture*, Bramhall House, 1953, pp. 34-64). In de bundel staat de onderhavige passage op p. 63.

⁶ *Ibid*, p. 61.

⁷ Voor een – vooralsnog – mislukte poging om voor informatievoorziening ruimte te verkrijgen voor karakteristieke bijdragen door een zgn informatiearchitect nam Jaap van Rees initiatief. Daar sloot ik me voor enkele publicaties als co-auteur bij aan. In onze bundel *De informatiearchitect* (Kluwer Bedrijfswetenschappen, 1995) staan o.a. de artikelen *Informatiearchitect en systeemaannemer: andere rol, andere methode* (in: *Informatie*, jaargang 37, nummer 4, april 1995) en *De rol van de informatiearchitect* (in: *Informatie Management*, 1995, nr 4) verzameld.

Al dan niet als gevolg van Van Rees' aanzet gingen zgn systeemaannemers zich prompt afficheren als (informatie)architect. Aangezien het nut van functiescheiding niet tot opdrachtgevers doordrong, veranderde er in de heersende verhoudingen ... niets, integendeel.

Volgt hieruit dat pogingen tot wijziging van verhoudingen zinloos zijn? Nee, maar werkelijk structurele verandering vergt doorgaans véél tijd. En juist vanwege zulke lange duur is uitstel verkeerd, omdat het daardoor ... nog langer duurt. Uiteraard moeten omstandigheden gunstig zijn, maar dat blijkt met een structurele aanzet pas 'werkelijk' door de poging. Dat neemt niet weg dat verstandige dosering van interventies geboden is.

⁸ *Some Aspects of the Past and Present of Architecture*, p. 58.

⁹ F.L. Wright, *Two Lectures on Architecture*, oorspronkelijk 1931 (in: *The Future of Architecture*, Bramhall House, 1953, pp. 184-219). In de bundel staat de onderhavige passage op p. 193.

Met deze korte zinnestelsels is meteen de weerstand verklaard van menig opdrachtgever tegen dergelijk(e) ontwerp(ers). Als opdrachtgever herkent iemand zichzelf blijkbaar niet (meer) als deel van een groter geheel, laat staan als onderdeel.

Maar nuchter gelezen beweert Wright onder de noemer van “organic” dat gewoon systeembenadering geboden is. En als – wie hij aanspreekt als – “de mens” door toenmalige omstandigheden was gedwongen, moet in de huidige netwerksamenleving stellig nog eens extra gelden:

In the stress of circumstance a new ideal appears capable of leading [man] out of bondage into life again [...] as a brighter sense of reality dawns. It is the sense and nature of [...] integrity.¹⁰

Helaas valt er nog weinig van te merken als het gaat om infrastructuur voor maatschappelijk informatieverkeer. Daar blijft versnippering heersen, waarbij financiële verspilling allesbehalve tot snippers beperkt blijft. Dat raakt zelfs versterkt, doordat ook voor ict opgaat dat

[b]uilding ha[s] become so easy that architecture bec[o]me[s] too difficult.¹¹

Vergelijk het met alomtegenwoordige bouwmarkten. Dat aanbod verlaagt drastisch de drempel om als klusser aan de slag te gaan. Maar allerlei betaalbaar gereedschap en bouwmaterialen maken nog lang geen bekwaam ambachtsman, om maar te zwijgen van een ontwerper van stelselmatige voorzieningen.

Intussen is de beunhaas in het voordeel geraakt. De onbenullige opdrachtgever, dus feitelijk óók een beunhaas, houdt bluf voor geborgd vakmanschap, terwijl hij de open benadering van de echte vakman als onzekere twijfel afdoet:

[A]rchitecture bec[o]me[s] bastardized. [...] In short, mere appearance bec[o]me[s] enough. Integrity [i]s given no thought.¹²

Wright bestempelt “the interior space” als de “reality of the building.”¹³ Dat onderscheidt hij van vorm. Een vergelijkbaar verschil moet voor informatie(verkeer) tellen tussen betekenis en vorm. Voor bouwkunde stelt Wright:

[Forms] most salable are naturally those most realistic or superficially elegant. Grandomania flourishes in consequence. Architecture as something ready-made is in the hand of the highly specialized and speculative salesman. Characteristic of this show-window period, architecture can only be a thing of mixed origins and haphazard applications.¹⁴

Dit commentaar is onverminderd structureel van toepassing op – geklungel met – elektronische overheid, enzovoort. Door ondeskundige opdrachtgevers gedijen ondeskundige opdrachtnemers. Op kosten van belastingbetalers gijzelen ze elkaar en bestendigen ze aldus een systeem van inhoudelijke mislukking door oppervlakkige in- c.q. verkoopvorm:

Architecture and its kindred, as a matter of course, are divorced from nature in order to make of art the merchantable thing [...], above all, of speculative “price,” that it now is. It is a speculative commodity. The artist [...] is entirely outside.¹⁵

In het vooruitzicht van zulke beroepsmatige marginaliteit, of minder nog, is het niet eens meer een praktische vraag wie een opleiding tot informatiekundig ontwerper volgt. In institutionele

¹⁰ *Some Aspects of the Past and Present of Architecture*, p. 35.

¹¹ *Ibid*, p. 55.

¹² *Ibid*, p. 55.

¹³ *Ibid*, p. 58.

¹⁴ *Ibid*, p. 60.

¹⁵ *Ibid*, pp. 61-62.

zin bestaat zo'n opleiding niet eens. Tegen de overheersende instrumentele oriëntatie met opleiding maakte Wright ook reeds ernstig bezwaar:

Their fundamental tool in this business about which they will know this much less than nothing, is – the machine.¹⁶

Ofwel,

[t]hese students [...] know [...] nothing of modern needs, permitted to care nothing for them[.]¹⁷

Wat Wright in 1930 (!) tijdens een lezing uitsprak, is nog altijd actueel. Wat 'slechts' veranderde is de technologie, met betrekkingssintensivering van dien:¹⁸

Here is this thing we call the machine, contrary to the principle of organic growth, but imitating it, working irresistibly the will of man through the medium of men. All of us are drawn helplessly into its mesh as we tread our daily round. And its offices – call them “services” – have become the commonplace background of modern existence; yes, and sad to say, in too many lives the foreground, middle distance and future. At best we ourselves are already become or becoming some cooperative part in a vast machinery. [...] How interwoven it is, this thing we call the machine, with the warp and woof of civilization itself. [...] This wondrous tissue is knit and knit again and inter-knit with a nervous system, marvelously effective and complete, with the delicate filaments for hearing and knowing the pulse of its own organism, acting intelligently upon the ligaments and tendons of motive impulse, and in it all is flowing the impelling electric fluid of man's own life.

Het is niet zo, dat we lijdelijk toezien. We proberen wel degelijk invloed uit te oefenen, ontwikkelingen te beheersen. Maar we missen kennelijk nog steeds de strekking van wat W.R. Ashby (1903-1972) als wetmatigheid aangaf, te weten dat sturing van zgn reële variëteit een passende variëteit vergt. Daarvoor is schaal kritiek. Zo bepaalt de reële schaal inclusief betekenisvariëteit van informatieverkeer wat telt als systeem resp. stelsel. Benodigde voorzieningen moeten principieel als elementen ervan zijn opgezet enzovoort, dat wil zeggen volgens inherente betrekkelijkheid. Dat gebeurt voor infrastructuur op digitale leest echter niet. Terwijl Wright beweert dat

[o]nly a radical or two in any generation dare[s] fight such authority and usually the fight cost[s] the radical his economic life[.]¹⁹

zit ik helemaal niet te wachten op het etiket *radicaal*. Ik houd het op *professioneel*, want volstrekt redelijk en opbouwend.²⁰

Wat ontwikkeling van infrastructuur langdurig kan belemmeren is de – valse – veronderstelling dat afwijkende inhoud bijgevolg afwijkende (uitwisselings)vorm behoeft. Zo gaat iedereen aan de slag met 'eigen' infrastructuur, wat daardoor uiteraard prompt géén infrastructuur is. En terwijl allerlei overheden allereerst binnen één en dezelfde nationale staat domweg verwickeld zijn en blijven in verspillende wedloop om non-infrastructuur, scheppen enkele internationaal opererende bedrijven in infrastructureel opzicht – vrijwel? – voldongen

¹⁶ F.L. Wright, *Modern Architecture*, oorspronkelijk 1930 (in: *The Future of Architecture*, Bramhall House, 1953, pp. 68-182). In de bundel staat de onderhavige passage op p. 76.

¹⁷ Ibid, p. 76.

¹⁸ Ibid, pp. 78-79.

¹⁹ Ibid, p. 121.

²⁰ Zo verzette Václav Havel zich tegen etikettering als *dissident* en *oppositie*; zie *Poging om in de waarheid te leven* (Van Gennep, 1986, vertaald door Tinke Davids). Ik wijdde met *Havels actualiteit* (2014) een korte beschouwing aan zijn indrukwekkende boek.

feiten. Nee, ik geloof er niet in, dat het via commerciële belangen lukt om nu dan infrastructuur voor informatieverkeer

to build upon a more substantial base – an ideal of organic architecture, complying with the ideal of true democracy.²¹

Ja, over wat democratie inhoudt, verschillen meningen sterk. Maar ‘wij’ moeten in elk geval iets willen voor primaire voorzieningen zoals voor ‘ons’ informatieverkeer. En als wij daarvoor kennelijk (nog) onvoldoende deskundig zijn, moeten we er met voorrang aan werken dat gemis op te heffen. Op korte termijn hoeft er al veel minder mis te gaan door in stelselmatig opzicht evident averechtse plannen te schrappen.

Wat Wright als ideaal schetst, is evenzo veranderlijk. Dat is daardoor weliswaar onbereikbaar, maar zodra we nalaten ernaar te streven, raken we er verhoudingsgewijs nòg verder van verwijderd. En als oriëntatie voor ontwerp is het ideaal zelfs volkomen ... reëel:

Being integral this art will not know contrasted and separate existence as art, but will be as much “nature” as we are ourselves natural. [...] It is only the method, the proper technique in which to use our resources with new sense of materials, that remains to be realized.²²

Vertrouwen dat mijn professionele oproep tot stelselmatigheid voor informatieverkeer praktisch hout snijdt, ontleen ik o.a. aan de methode annex taal die ik ontwierp voor informatiemodellering: Metapatroon (Engels: Metapatroon).²³

Kenmerkend voor Metapatroon vind ikzelf een begrip van eenvoud zoals geconstitueerd door consequente betrekkelijkheid. Nota bene, als zodanig verschilt eenvoud van enkelvoud. Omdat Wright dat onderscheid zo duidelijk aangeeft, haal ik hem hier voor nadere toelichting dáárover ook graag aan:

[O]rganic simplicity I soon felt to be a matter of the sympathy with which [...] coordination was effected. [...] To think “in simple,” is to deal in simples, and that means with an eye single to the altogether. This, I believe, is the secret of simplicity. Perhaps we may truly regard nothing at all as simple in itself. I believe that no one thing in itself is ever so, but must achieve simplicity [...] as a perfectly realized part of some organic whole. Only as a feature or any part becomes an harmonious element in the harmonious whole does it arrive at the estate of simplicity.²⁴

Waarmee Metapatroon helpt om geordende betekenissenvariëteit te vestigen, is zoiets als een metasysteem. Voor eenvoud op z’n stelselmatig wijzigt de focus van object naar gedrag.²⁵ En als eenvoudig geldt gedrag van a. object in b. situatie. Ander object en/of andere situatie: ànder gedrag. Wat uit de combinatie van een object en een situatie resulteert als situationeel object met dienovereenkomstig gedrag, kan op zijn beurt dienen als – aanknopingspunt voor – object resp. situatie voor verdere verbijzondering, enzovoort: recursie. In omgekeerde richting geldt een zgn horizon als modelgrens, ofwel een kunstgreep ter vermijding van oneindige regressie.

²¹ *Modern Architecture*, p. 125.

²² *Ibid*, p. 126.

²³ Mijn publicaties sinds 1991 over Metapatroon zijn via gerubriceerde citaten toegankelijk met [Metapatroon, handboek stelselmatig informatieverkeer](#) (Information Dynamics, blijft onderhouden als gevolg van verdere publicaties).

²⁴ *Modern Architecture*, pp. 142-143.

²⁵ *The ontological atom of behavior: toward a logic for information modeling beyond the classics* (in: *PrimaVera*, working paper 2002-5, Universiteit van Amsterdam, 2002).

Ik beeld me in dat Wright waardering voor Metapatroon opgebracht had:

Why not see that if a pattern is to be made at all it must be a free pattern, the one most suited to growth, the one most likely to encourage and concede growth of life?²⁶ [...] It is not because there has been no great vision, no real thought, which wisely accepted the law of change and went along with it, making patterns for life so free that to the life concerned the law of change need not mean unhappiness and torture? The time must come to take this inexorable law as a matter of course into the philosophy and the concrete forms expressing our era. I am one of those who firmly believe that that time is here.²⁷

Laat ik ervan maken dat de behoefte hier-en-nu (allang) bestaat. Als latente behoefte is echter vooral ontkenning ervan manifest. Dat biedt een allesbehalve eenvoudig aanknopingspunt voor navenant noodzakelijker (!) veranderingen.

Voorts is de methodische c.q. metaystematische ‘eenvoud’ van Metapatroon bedrieglijk. Nee, een beunhaas kan er (dus) niets mee, integendeel. Wie daartegen professioneel gevoel voor stelselmatigheid heeft, kan ook bij Wright weer terecht voor enkele vuistregels:

Elimination [...] may be just as meaningless as elaboration, perhaps more often is so. [...] To know what to leave out and what to put in, just where and just how – ah, *that* is to have been educated in knowledge of simplicity.²⁸ [...]

[R]epose is the reward of true simplicity and [...] organic simplicity is sure of repose. Repose is the highest quality in the art of architecture, next to integrity, and a reward for integrity. Simplicity may well be held to the fore as a spiritual ideal, but when actually achieved, [...] it is something that comes of itself, something spontaneously born out of the nature of the doing whatever it is that is to be done. Simplicity, too, is a reward for fine feeling and straight thinking in working a principle, well in hand, to a consistent end.²⁹ [...]

The center of architecture remains unchanged[. ...] But today [...] the modern [man] more clearly perceives beauty as integral order[. ...] Yes, by means of a greater science, a more integral order may now be executed than any existing. With integral order once established you may perceive the rhythm of consequent harmony. To be harmonious is to be beautiful in a rudimentary sense: a good platform from which to spring toward the moving infinity that is the present. [...] Therefore the first great necessity of a modern architecture is this keen sense of order as integral [...]: a kind of natural integrity, – the integrity of each in all and of all in each. This is the exacting new order.³⁰ [...]

In organic architecture the hard straight line breaks to the dotted line where stark necessity ends and thus allows appropriate rhythm to enter in order to leave suggestion its proper values. This is modern.³¹

²⁶ F.L. Wright, *An Organic Architecture*, oorspronkelijk 1939 (in: *The Future of Architecture*, Bramhall House, 1953, pp. 222-293). In de bundel staat de onderhavige passage op p. 248.

²⁷ *Ibid*, p. 277.

²⁸ *Modern Architecture*, p. 143.

²⁹ *Ibid*, p. 145.

³⁰ *Two Lectures on Architecture*, p. 200.

³¹ *Ibid*, p. 217. Vertaald naar informatiemodellering op stelselschaal met Metapatroon gaat het met “proper values” om betekenissenvariëteit volgens contextuele verbijzonderingen, corresponderend met variëteit van objectgedragingen volgens situationele verbijzonderingen. Zulke meervoudigheid geldt (te) gauw als postmodern, maar zodra eenduidigheid per betekenis structureel valt te vestigen – zoals met Metapatroon – acht ik de aanduiding *modern* toepasselijk (en sluit me ook in dit opzicht dus bij de visie van Wright aan).

Voor zgn managers die maakbaarheid verwarren met planning verstoken van risico, kraamt Wright anarchistische onzin uit, zweverig en zelfs gevaarlijk dus ... als ze er al iets van begrijpen. Maar ja, je kunt toch niet zeggen dat hij nutteloze rotzooi ontwierp ...

Over radicaal gesproken, excessieve zorg om risico dreigt risico juist te bevorderen. Is het na talloze mislukkingen voor opdrachtgevers niet eens tijd om iets anders te proberen? Ja, Wright was ongetwijfeld lastig. Maar het is vooral ook in het eigen belang van opdrachtgevers om dat positief te kunnen waarderen als professionele plicht.

[S]implicity is constitutional order. [...] Nor is the obvious more simple necessarily than the occult. The obvious is obvious simply because it falls within our special horizon, is therefore easier to *see*; that is all. Yet all simplicity near or far has a countenance, a visage, that is characteristic. But this countenance is visible only to those who can grasp the whole and enjoy the significance of the minor part, as such, in relation to the whole[.]³²

Wat de opdrachtgever overkomt resp. wat hij menigeen aandoet als hij een beunhaas inschakelt, schetst Wright als volgt:

This characteristic visage may be simulated – the real complication glossed over, the internal conflict hidden by surface and belied by mass. The internal complication may be and usually is increased to create the semblance of and get credit for – simplicity. This is the simplicity-lie[. ...] False simplicity [...] is not good enough simplicity. It cannot be simplicity at all. But that is what passes for simplicity, now that startling simplicity-effects are becoming the *fashion*. That kind of simplicity is *violent*.³³

Wright heeft er een psychoanalytische verklaring voor:

[W]hat makes this pretentious ignorance so tragic is that there is a conscious yearn, a generosity, a prodigality in the name of taste and refinement in nearly all of it.³⁴

Dat frustrert de ontwerper in zijn dienstbaarheid aan algemeen belang. Wright noemt het met naar mijn smaak iets teveel pathos “the service of humanity.” Maar hij beklagt zich m.i. terecht erover dat,

if architecture is not reared and maintained in such service it will eventually be damned[.]³⁵

Met bijdragen aan “an architecture that can live and let live”³⁶ zijn voorzieningen ter facilitering van evenwichtige(r) verhoudingen in maatschappelijk verkeer bereikbaar. Een extra obstakel werpen helaas de ‘dienstverleners’ op die erin slagen zich als informatie-architect te laten inhuren, maar domweg géén ontwerpers zijn. Tja, wat er na de zoveelste mislukking gebeurt, is dat teleurgestelde opdrachtgevers zònder kennis van zaken

will be inclined to mistake abuse of the thing for the thing itself and kick the thing out.³⁷

En zo komen we voor de zoveelste keer op de bereidheid voor verandering bij mensen die een maatschappelijke positie hebben waarin ze iets kunnen veranderen. Nee, stelt Wright,

we cannot have an organic architecture unless we have an organic society!³⁸

Maar ja, als het ene de voorwaarde vormt voor het andere, vice versa, gebeurt er ... niets.

³² *Modern Architecture*, p. 147.

³³ *Ibid*, pp. 147-148.

³⁴ *Ibid*, p. 162.

³⁵ *Ibid*, p. 155.

³⁶ *Two Lectures on Architecture*, p. 191.

³⁷ *Ibid*, p. 215.

³⁸ *An Organic Architecture*, p. 230.

Afwachten heeft dus geen zin, gewoon ermee beginnen, beveelt Wright aan:

We who love architecture and recognize it as the great sense of structure in whatever is [...] we must somehow act as intermediaries[. ... F]or an architecture to come to social being in this sense of an organic architecture we who practice it must inevitably become missionaries to a certain extent.³⁹ [...]

Some fight this, to clear away our dead past by clear thinking [...]. No, it is all not so simple, nor is it too difficult, But it cannot be done by the architect alone while our social structure itself is in the same senseless chaotic state.⁴⁰ [...]

It is not enough to be merely sincere about this thing. I think the time has come when one must be intelligent; you [...] must be able to grasp the meaning of this crisis and learn to proceed from generals to particulars to solve these entirely new equations.⁴¹

Ook en vooral voor infrastructuur voor maatschappelijk informatieverkeer betreft ontwerp actual interpretation of social human life. Such living architecture is a new integrity in these modern times.⁴²

Uit zijn eigen ervaring geeft Wright een voorbeeld van wat als optimale overheidssteun valt te verwachten, te weten

[an] attitude [...] entirely friendly and sympathetic[. ... W]e were told no permit was needed, to go ahead, they would watch proceedings and hoped to learn something from the experiment. [...] This “wink” is the utmost official sanction organic architecture or any thought-built action of the sort in any medium may expect from a social order itself inorganic and in such danger of disturbance if radical examination is permitted that even an approach in that direction is cause for hysteria.⁴³

Het resultaat was het Imperial Hotel in Tokio. Dat gebouw kwam in 1922 gereed. Het bewijs dat het structureel óók berekend was op ernstige aardbevingen werd al in 1923 geleverd.

Nee, Ontwerpbelang is géén lokale politieke partij.

Wie gedoopt ontwerpbelang voor stelselmatige start met infrastructuur voor informatieverkeer op maatschappelijke schaal?

2 juni 2014, webeditie 2014 © Pieter wisse

³⁹ Ibid, p. 230.

⁴⁰ Ibid, p. 232.

⁴¹ Ibid, p. 241.

⁴² F.L. Wright, **Some Aspects of the Future of Architecture** (in: **The Future of Architecture**, Bramhall House, 1953, pp. 296-318). In de bundel staat de onderhavige passage op p. 298.

⁴³ Ibid, p. 312.